

DA LI JE ZAGREBAČKI BISKUP ESTERHAZY BIO KAPUCIN?

Hadrijan BORAK

Stjepan Marković, koji je u hrvatskoj književnosti poznat kao kapucin *Štefan Zagrebec* ili *Štefan iz Zagreba*, boravio je godine 1710. u kapucinskom samostanu u Varaždinu¹. Odande je 20. prosinca iste godine poslao zagrebačkom biskupu Mirku Esterházyju de Galantha kopije pisama koja dosad nisu objavljena, a otkričaju vrlo zanimljive podatke o samom biskupu Esterházyju, a isto tako i o djelovanju O. Markovića².

Biskup Mirko Esterházy de Galantha potječe od mađarske grofovske obitelji. Rođen je 1665. godine. Osnovnu je naobrazbu stekao u Trnavi i u Šopronju. Godine 1680. stupio je u pavlinski red u Bondorfu; bogoslovske je studije svršio u Rimu, a 1688. zaređen je za svećenika. Predavao je filozofiju u Lepoglavi, gdje je samostan bio jedan od glavnih kulturnih centara pavlinskog reda, i neko vrijeme bio je prior (poglavar) u remetskom samostanu. Godine 1702. izabran je za generalnog poglavara pavlinskog reda. Zagrebačkim je biskupom imenovan 1708. i ustoličen je 11. studenoga iste godine³. U Zagrebu je ostao do 1722. Umro je 1745. godine kao ostrogonjski nadbiskup.

1 Kapucin Stjepan Marković poznat je u hrvatskoj kajkavskoj književnosti pod imenom *Štefan Zagrebec*. Rođen je u Zagrebu 1669. godine, a u kapucinski red stupio je 1688. Kasnije je najviše boravio u samostanima u Zagrebu i u Varaždinu. Za vrijeme događaja koje ovdje spominjem bio je u Varaždinu. Umro je u Zagrebu 15. veljače 1742. Usp. T. ŠAGL-BUNIĆ, *Redovnička zajednica kojoj je pripadao sluga Božji o. Leopold Mandić*, Zagreb, 1963, 14–17; N. S. NOVAK, P. *Štefan Zagrebec kapucin i njegov doprinos za hrvatski jezik i književnost*, Zagreb, 1962; OLGA ŠOJAT, *Štefan Zagrebec*, u *Forum* 17 (1978) 1091–1121. (opširna bibliografija).

2 Pisma se nalaze u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu, Epistolae ad episcopos, vol. 54, br. 21.

3 Usp. J. BUTURAC, *Zagrebački biskupi i nadbiskupi 1094–1944*, u *Kulturno poviestni zbornik zagrebačke nadbiskupije*, I, Zagreb, 1944, 57; J. BARLE, *Biskup zagrebački grof Mirko Esterházy*, Zagreb, 1908; *Šematizam Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 1966, 39–40; J. BUTURAC – A. IVANDIJA, *Povijest katoličke Crkve među Hrvatima*, Zagreb, 1973, 228.

Pisma koja sam spomenuo jedini su dosad pronađeni rukopisi Stjepana Markovića, osim još jednog njegova pisma iz god. 1733. zagrebačkom biskupu Jurju Branjugu⁴. Pisma Stjepana Markovića pisana su latinskim jezikom; to ne znači da Esterhazy nije poznavao hrvatski jezik jer je u nekom smislu sam sadržaj pisama zahtijevao da budu pisana jezikom službenog dopisivanja.

Kratki podaci o životu biskupa Mirka Esterhazyja spominju da je bio vrlo duhovan, da je kao biskup često i rado dolazio u Remete, u nekad vrlo poznato hrvatsko i pavlinsko svetište Majke Božje. Odlikovao se ljubavlju prema siromasima i ubogima. Kao bivši generalni poglavar pavlinskog reda poznao je prastare veze između remetskih pavlina i zagrebačkih kapucina. Naime, baš su remetski pavlini omogućili 1618. godine kapucinima da nađu nastambu u Zagrebu (u Gornjem gradu) i prvi su zagrebački kapucini stanovali u pavlinskoj kući. Kakve su nakon toga bile veze između hrvatskih kapucina i pavlina, to je jedan od dijelova još uvijek otvorenog pitanja o ulozu pavlina u hrvatskoj povijesti.

Biskup Mirko Esterhazy, pavlin, odlučio je 1710. godine stupiti u kapucinski red. Tad je bio u 45. godini. Iz dosad poznatih dokumenata ne može se zaključiti koji su bili neposredni razlozi koji su ga doveli do te odluke. Esterhazyjev život nije istraživani. Trebalo bi dublje poznavati njegovo duhovno raspoloženje i iskustvo u kojem je došao do spomenute odluke. On je tim korakom htio riješiti svoja osobna pitanja, to je sigurno, i odlučio se na korak koji je u svakom pogledu bio radikalniji, te je – kao što ćemo vidjeti – i poglavare kapucinskog reda iznenadio. Ali to raspoloženje treba povezati i s crkvenim i crkveno-političkim prilikama početkom 18. stoljeća, a posebno s njegovim odnosom prema redu pavlina⁵.

Vjerojatno je Esterhazy već otprije bio povezan sa Stjepanom Markovićem, da pače iz dopisivanja među njima zaključujemo da je Esterhazy imao u njega posebno povjerenje. Budući da se radilo o strogo osobnom pitanju, pretpostavlja se da je prije službenih pregovora, koji su vođeni Markovićevim posredovanjem, postojao među njima i određeni dogovor. Marković je prihvatio da posreduje kod provincijala Štajerske kapucinske provincije o. Martina iz Bistrice jer su hrvatski samostani do 1783. godine pripadali toj provinciji. Ali kako je Esterhazyjevo pitanje trebalo biti riješeno u Rimu, kod Sv. Stolice i u vrhovnoj upravi kapucinskog reda, bilo je važno da se nađe prikladna veza s Rimom. I tu je ulogu Marković prihvatio ponajviše zbog svoje povezanosti s Antunom iz Kranja, kapucinom Slovencem, koji je do 1709. bio provincijal Štajerske provincije, a te je godine postao članom

4 Pismo se nalazi u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu, *Epistolae ad episcopos*, vol. 80, br. 53.

5 Pavlinski je red u prvoj polovici 17. stoljeća prolazio kroz tešku krizu koja je duboko zahvatila organizaciju i stegu. Za obnovu reda posebno su, među ostalima, zaslužni generalni poglavari Martin Borković, koji je bio zagrebački biskup 1667–1687. i Mirko Esterhazy. Usp. J. BUTURAC, *Povijesni pregled redovništva u Hrvatskoj*, u *Croatia sacra*, Zagreb, 1943, 138–140; K. DRAGANOVIĆ–J. BUTURAC, *Povijest Crkve u Hrvatskoj*, Zagreb 1944, 128–130; K. DOČKAL, *Hrvatski pavlini i školstvo*, u *Danica*, Zagreb, 1951, 47–50; M. ESCOBAR, *Ordini e congregazioni religiose*, I, Torino, 1951, 431; F. ŠANJEK, *Redovništvo u Hrvatskoj*, u *Za bolje svjedočenje Evanđelja*. Zbornik radova I. red. tjedna, Zagreb, 1974, 85–88; *Dizionario degli istituti di perfezione*, V, 25–43 (opširna bibliografija).

(definitorem) vrhovne uprave kapucinskog reda u Rimu⁶. Dopisivanje između Markovića i o. Antuna potvrđuje da su se oni dobro poznavali i doista se o. Antun pokazao spremnim da biskupu pomogne.

Biskup se najprije obratio na vrhovnu upravu kapucinskog reda. Iz odgovora vrhovne uprave zaključujemo da je ta molba bila dosta neodređena, možda je imala oblik i stil prvih dodira i pokušaja. U jesen 1710. raspravljali su u Rimu o biskupovoj molbi i u prosincu je Marković imao prve reakcije iz Rima.

U pismu od 20. prosinca 1710. Marković najprije želi Esterhazyju sretan Božić „*apprecatione cordialissima*“. Zatim dodaje da ga želi obavijestiti „*circa pernotum negotium*“ što mu je biskup povjerio i žarko („*tam fervide*“) preporučio. U dopisu Marković šalje biskupu kopije dvaju pisama. Prvo je pismo došlo iz Rima, a napisao ga je o. Ivan Antun Federighi (iz Firenze) koji je u to vrijeme bio generalni vikar kapucinskog reda⁷. To je pismo poslano iz Rima 21. studenog 1710. Drugo je pismo poslao o. Antun iz Kranja. On piše 3. prosinca 1710. iz Regensburga, gdje je obavljao vizitaciju. Oba pisma Marković šalje Esterhazyju po gvardijanu zagrebačkog samostana, i traži da ih što prije preda („*pro citissima consignatione*“) u ruke samoga biskupa.

Nema sumnje da je Marković sam preporučio biskupa provincijalu o. Martinu i o. Antunu iz Kranja. Biskup je bio predstavljen kao vrlo duhovan i krepostan čovjek. I generalni vikar Federighi piše da mu se osoba zagrebačkog biskupa vrlo sviđa. Iz informacija koje je primio – sigurno najviše od o. Antuna – Federighi zaključuje da se biskup „*raspaljen ognjem serafske gorljivosti i revnosti želi sakriti pod pepeo najsiromašnijeg staleža na svijetu*“. On priznaje da bi jedna takva odluka i takav upravo nevjerovatan korak koji biskup predlaže bio „*na ne malu čast i slavu našega reda*“. On ne sumnja u dobru biskupovu namjeru i u njegovu velikodušnu ustrajnost, uostalom radi se o osobi koja je *capitulum* i duhovno savršeno izgrađena. Ali ipak Federighi predviđa mnoge poteškoće i navodi tri koje svakako smatra najtežima. Prvo: da li bi biskup položio zavjete ili ih ne bi položio? Da li bi biskup položio zavjete kako se pretpostavlja da ih treba položiti ili ih ne bi položio jer se ne želi vezati pod grijeh. Druga se poteškoća odnosi na stav Svete Stolice. Generalni vikar misli da papa takvom crkvenom dostojanstveniku kao što je taj biskup neće nikad dopustiti da stupi u red⁸. I konačno, treba uzeti u obzir da je

6 Antun iz Kranja rođen je 1656. Bio je dvaput provincijal Stajerske kapucinske provincije (1701. i 1707.) i dvaput član vrhovne uprave kapucinskog reda (1709. i 1712). Godine 1709. obavlja vizitaciju Bavorske provincije i tom zgodom duže vrijeme boravi u Regensburgu. Bio je poznat pučki propovjednik i u rukopisu je ostavio propovijedi na slovenskom jeziku. Umro je u Ljubljani god. 1727. Usp. A. EBERL, *Geschichte der Bayrischen Kapuziner-Ordensprovinz* (1593–1902), Freiburg i. B. 1902; *Schematismus prov. Styriae, Goritiae*, 1908, 35; M. TERAŠ, *Samostansko življenje*, Ljubljana, 1942, 114; F. DA MARETO, *Tavole dei capitoli generali*, Parma, 1940, 183. i 185; *Lexicon capuccinum*, Romae, 92.

7 Ivan A. Federighi (1657–1733.) upravljao je kao generalni vikar kapucinskim redom od mjeseca srpnja 1710. kad je umro generalni poglavar Bernardin Genala iz Saluzza, Godine 1719. izabran je za generalnog poglavara. Usp. F. DA MARETO, *Tavole dei capitoli generali*, Parma, 1940, 192–193; R. BIZZARRI, P. *Giovanni Ant. Oratore*, u *Italia Francescana* 2 (1927) 341–360.

8 Papa Martin V. (1417–1431.) zabranio je pavlinima prijelaz u drugi red bez posebne papine dozvole. Usp. M. ESCOBAR, *Ordini e congregazione religiose*, 1, Torino, 1951. 428.

biskup slabe tjelesne građe. Njemu ne bi odgovarala ni naša hrana ni naše piće, on ne bi mogao obavljati naše redovite poslove, ne bi dolazio na molitvu i tako bi stvarno živio izvan zajednice.

A ima i drugih i to vrlo važnih razloga zbog kojih treba tome biskupu „ad oculum” dokazati da njegova odluka ne vodi njegovoj sreći – kao što on misli. Ako dakle – piše generalni vikar – imate mogućnosti da s biskupom razgovarate, učinite što je god moguće da ga odvratite od njegove namjere. Ali treba ga potaknuti da bude uvijek prijatelj i zaštitnik kapucinskog reda. Neka živi dostojno svojeg biskupskog staleža, da ne živi samo za sebe nego da bude koristan drugima – i tako će primiti nagradu i biskupa i franjevca.

Stav je vrhovnog poglavara reda dakle vrlo jasan, ali ujedno pokazuje da je Esterhazyjeva molba vrhovnu upravu iznenadila. Generalni je vikar uvjeren da biskup ne može biti primljen u red jer nije sposoban za takav život. Iz pisma je također vidljivo da je i u samoj molbi bilo dosta nejasnoća tako da u Rimu nisu bili sigurni da li biskup hoće ili neće položiti zavjete. A to svakako nije sporedno pitanje, što je uostalom i Esterhazy kao pavlin dobro znao. Iz toga odgovora generalnog vikara također nije jasno da li bi Esterhazy i dalje ostao biskup ili je mislio napustiti biskupsku stolicu. Iz pisma Antuna iz Kranja doznajemo da je bio izrazio i predložio svojevrsan način života u redu: „modus quidem est extraordinarius quem in Religione tenere desiderat”.

U isto vrijeme Esterhazy se preko Stjepana Markovića obratio generalnom definatoru Antunu iz Kranja. O. Antun je kao bivši provincijal Esterhazyja osobno poznao i mogao je mnogo pomoći. Iz ostalih je dokumenata vidljivo da je o. Antun biskupa vrlo cijenio, pa je i to moglo utjecati na njegov stav. A ne može se misliti ni činjenica da je u isto vrijeme u vrhovnoj upravi reda u Rimu bio Dubrovčanin Mihael Anđeo Božidarević koji je 1712. izabran za vrhovnog poglavara kapucinskog reda.

O. Antun piše da je 2. prosinca 1710. došao u Regensburg i ondje ga je čekalo Markovićevo pismo „in causa Illustrissimi ac Reverendissimi Praelati Zagrabienensis ad nos postulantis”. O. Antun se čudi i divi biskupovoj ustrajnosti i čvrstoj volji da postigne što je odlučio. Zatim promatra razne vidove pitanja i razne poteškoće o kojima se raspravljalo u Rimu. Biskup – kaže o. Antun – ne bi mogao živjeti redovitim životom kapucinske zajednice i na to ga se razumno ne može siliti. Ali treba uzeti u obzir da se radi o izvanrednom subjektu („subiectum extraordinarium”), pa bi se njemu moglo dopustiti što se inače ne dopušta. Ali to bi on sam morao tražiti od Sv. Stolice. U tom smislu sam kapucinski red ne može ništa poduzeti jer to bi značilo da red traži da se dade dispencijacija od nekog propisa Pravila, a to je redu zabranjeno.

Zato, što se tiče stava reda, dosta je da se drži „mere passive” u pitanju načina i postupka kako bi došlo do toga da biskup bude primljen, ali da red zauzme pozitivan stav kad se postavi pitanje da li je red spreman da ga primi. Kad Sv. Stolica svojom intervencijom i dispencijama dopusti i omogući biskupu da bude primljen, „tada – po mojem mišljenju – red neće moći uskratiti svoj pristanak, nego će morati uslišati presvijetlog molitelja kako traži njegovo dostojanstvo i ugled našega reda”.

Iz toga je vidljivo da je stav generalnog definitora o. Antuna mnogo pozitivniji nego stav generalnog vikara Federighija. To je još jasnije kada on promatra pojedine poteškoće sa strane reda. O tim je poteškoćama vrhovna uprava raspravljala, ali nije došla do jedinstvenog stava jer nije bilo jasno kakvi su konkretni biskupovi zahtjevi i očekivanja.

O. Antun želi pomoći Esterhazyju da uspije u svojoj namjeri, daje mu savjete kako treba postupati kad se pitanje predloži Sv. Stolici. Jedno od najspornijih pitanja odnosilo se na sadržaj biskupovih obaveza u redu. To bi trebalo spomenuti i u molbi na Sv. Stolicu. Ali u molbi i u tumačenju koje šalje u Rim — kaže o. Antun biskup ne smije izjaviti da se želi obavezati pod grijeh i na druge zahtjeve i propise („ad aliud”) osim na zapovijedi Dekaloga, Crkve i na tri bitna zavjeta reda. Antun dakle savjetuje Esterhazyju da u svoju molbu na Sv. Stolicu ne stavlja pitanja koja može riješiti sama uprava kapucinskog reda. Time je čitav postupak trebao biti pojednostavljen i to je bilo u prilog biskupovim težnjama.

Glavno je da je duh spreman — *paratus animus*. Druge poteškoće treba riješiti tako da se uzme u obzir duh i praksa reda, a isto tako i činjenica da se radi o „posebnom slučaju”. O. Antun nabroja pojedina pitanja koja su — barem se dobiva takav dojam — bila razmotrena u vrhovnoj upravi. Jedno se od pitanja odnosi na donju odjeću. Na to kaže: za to će se dobiti dispencija. Postoji i pitanje dugih i strogih postova. Ali to će se riješiti prilagođivanjem propisa „specijalnom subjektu”, pa će dakle i sam red imati poseban oprez i uviđavnost („*rationabilis et discretissima consideratio*”). Ne postoji propis reda koji bi snagom Pravila bio tako težak da bi se trebalo bojati da ga i najstariji („*senellissimae aetatis*”) ne bi mogli obdržavati. U pitanju su također putovanja pješice — ali i za to se može naći rješenje. A što se tiče ostalih običaja reda i redovničkih propisa, kao npr. ustajanja na noćnu molitvu matutina, imati zagrijanu sobu — to nema veze s Pravilom i od toga se posvuda u redu daje dispencija.

Kad je 20. prosinca 1710. Stjepan Marković poslao Esterhazyju ta pisma, dodao je i svoje dojmove. Općenito — kaže — stavovi su u prilog biskupovim težnjama („*opinionones bonae*”). Nakon zauzetih stavova koji su izneseni u pismima, ono prvo i najglavnije jest da papa dađe potrebne dispencije i dozvole. A zatim treba tražiti od poglavara kapucinskog reda da ga prime. U tom daljnjem postupku o. Stjepan je spreman biskupu pomagati. „Ako bi još bila potrebna moja slaba pomoć, prihvaćam zadatak; kamo sreće da sam vama bliže, ali nisam ni tako daleko.” Marković je razmišljao nad pismima vrhovne uprave i biskup je tražio njegovo mišljenje. Ali on se držao uzdržljivo i oprezno; možda je i sam sumnjao u uspjeh biskupovih koraka. „Neka dakle” — piše mu Marković — „vaše presvijetlo i prečasno gospodstvo učini kako odredi Duh Sveti, a ja niti preporučam niti vas odvracam, kao što sam uvijek radio.”

To je sadržaj pisama koja je Marković poslao biskupu, ali ni od biskupa ni od gvardijana, koji ih je nosio, nije primio vijesti da li su ta pisma bila biskupu uistinu predana. Zato u pismu od 3. siječnja 1711. najprije spominje biskupu kako nije siguran da li je primio ona dva pisma, a zatim nastavlja da mu sada piše „*ex mandata amici Ratisbonae existentis*”. Dakle piše po nalogu svojeg (i biskupova?) pri-

jatelja o. Antuna iz Kranja. Najprije izjavljuje da se radi o pitanju koje je Esterhazy njegovim posredovanjem o. Antunu preporučio. Zatim obavještava biskupa da je iz Regensburga od o. Antuna primio vijesti koje su još više u prilog („quaedam nova favorabiliora”) biskupovu nastojanju, a o. Antun želi da biskup bude o tome obaviješten. Ponajprije, o. Antun priznaje Esterhazyju da mu je vrlo žao što sad nije u provinciji pa ne može preuzeti u svoje ruke njegovu molbu. Ali neka biskup ne klone duhom. O. Antun se naime bojao da je zbog sadržaja pisma generalnog vikara Federighija („super responsionem romanam”) biskup odustao od svoje namjere. I ako biskup sam svojom molbom ništa ne postigne kod pape, on sam – budući da se naskoro vraća u Rim – osobno će ići k papi, a uvjeren je da će postići što želi.

Nadalje o. Antun uvjerava biskupa da će kod vrhovne uprave kapucinskog reda stvar proći lako jer će u odlučivanju i on glasati⁹, a to će biti važno kad se bude radilo o potrebnim dispencijama. Antun nadalje piše i o odgovorima („responsoriae”) koje je na biskupovu molbu dao provincijal Martin iz Bistrice. Provincijalovo se mišljenje Markoviću vrlo sviđelo: „Veselim se što je otac provincijal dao tako razborit odgovor, tako treba postupati.”

Iz toga je pisma očito da je u roku od mjesec dana o. Antun iz Kranja promijenio stav u pitanju biskupa Esterhazyja. Dok je u pismu od 3. prosinca mislio da svoje pitanje kod pape Klementa XI. mora biskup sam osobno riješiti, a kapucini da se moraju držati posve pasivno, sada u pismu Markoviću izjavljuje da je spreman sam osobno posredovati kod pape, a ujedno se boji da biskup ne odustane od svoje odluke. To pokazuje da je sada vrhovna uprava kapucina tražila načine i putove kako bi omogućila Esterhazyju da bude primljen i da opravda njegovo svojevrsno obdržavanje redovničkog života.

Konačno je dakle ostalo samo još jedno neriješeno pitanje: kako dobiti dozvolu Klementa XI.

Već smo čuli izjavu generalnog vikara kapucina Federighija koji kaže da „prelat takva položaja neće nikad dobiti od pape dozvolu”. Treba pretpostaviti da generalni vikar i dobar poznavalac rimske kurije nije dao tako tešku izjavu bez važnih razloga. Ali potaknut ostalim okolnostima, a vjerojatno je najviše utjecala podrška o. Antuna, da postigne papin pristanak i dozvolu, biskup se 5. veljače 1711. obratio Juliju Piazza, papinskom nunciju u Beču¹⁰ i zamolio ga da posreduje u Rimu. I doista, već 14. veljače nuncij mu javlja da je molbu („supplicem libellum super no-

⁹ Pismo kaže da o. Antun ima treći glas jer je bio treći član (definitor) vrhovne uprave. Usp. Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Epistolae ad episcopos, vol. 54. br. 45. Da pregovori ostanu u tajnosti, budući da je počeo sumnjati da li biskup ta pisma sigurno dobiva, Marković u tom pismu od 3. siječnja piše tako kao da se radi o nekom biskupovu prijatelju. Možda je vijest već prodrla u javnost, pa se na taj način pokušao takvu pričanju suprotstaviti.

¹⁰ Julije Piazza, nadbiskup nazaren., postao je biskup Faenze 21. srpnja 1710, a za kardinala je imenovan 18. svibnja 1712. Od 15. prosinca 1709. do 2. listopada 1713. bio je papinski nuncij u Beču. Usp. RITZLER R. – SEFRIN P, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, V, Patavii, 1952, 27 i 199; NORBERT HUBER, *Oesterreich und der HL. Stuhl vom Ende des spanischen Erbfolgekrieges bis zum Tode Papst Klemens XI*, Horn, 1967, 48, 49, 51, 180; L. KARTTUNEN, *Les nonciatures apostoliques permanentes de 1650 à 1800*, Genève, 1912.

to vestro negotio") primio i odmah je šalje u Rim. Nuncij je dodao molbi i jedno svoje pismo za državnog tajnika kardinala Fabricija Pauluccija (1651–1726.). Nuncij Piazza ujedno biskupu obećaje da će mu i ubuduće rado i spremno pomagati.¹¹

Esterhazy je 1722. godine postao vesprimski biskup, a dotad je bio u stalnoj vezi s o. Stjepanom Markovićem. Njemu je Marković 1715. godine posvetio prvi svezak svojeg velikog djela *Hrana duhovna*.¹² Time zaključujemo i pitanje Esterhazyjeve molbe da stupi u kapucinski red. Što je Sv. Stolica odgovorila na tu molbu i kako je odgovorila, to nije poznato, kao što nije poznato da li je molba došla u ruke Klementa XI. ili je već prije bilo Esterhazyju savjetovano da odustane. Zasad nisu poznati dokazi da je bio primljen u kapucinski red.

DODATAK

Illme ac Revdme Domine Domine Praesul Patrone gratiosissime. Praemissa humanissima salutatione proximeque imminentium festorum Natalitiorum Domini appreciatione cordiali D. V. Illmam ac Revdmam praesentibus certiore reddere volui de intentione maiorum meorum circa pemotum negotium mihi confisum ac recomendatum tam fervide a D. V. Illma ac Revdma. En adest proinde copia binarum litterarum mihi Roma ac Ratisbona transcriptarum, tertiam autem Graecio mihi scriptam non adfero, cum sit etiam illius loci P. Gvardiano eiusdem tenoris a P. Provinciali transcripta ac mihi, nec dubito quin idem P. Gvardianus D. V. Illmae ac Revdmae tenorem iusdem exposuerit.

Roma li 21 di novembre. Non posso esprimere quanto giubilo provo nel udir il gratissimo raguaglio delle rare qualità dell'Ilmo e Revmo Monsignor vescovo di Zagabria, qual ardendo di fuoco d'un fervore e zelo serafico vorebbe coprirsi sotto le ceneri d'un stato più povero del mondo. E bisogna confessare ingenuamente ch'una mutazione dexterae Excelsi così stravagante riuscirebbe in non poca gloria e lode della nostra religione. E se bene non mi resti punto di dubitare della generosa costanza di cotesto personaggio, come già tant'adotrinato nella schuola di Dio, nulladimeno io ne trovo molte difficoltà, quali saranno meno superabili, tra le quali sono queste. 1mo: Farebbe la professione e non la farebbe; la farebbe come si suppone e non la farebbe perchè non sarebbe obligato sub peccato. 2°: Un prelado di questo grado non otterrebbe mai la licenza dal papa. 3°: Com'è d'una complessione debole non potrebbe mangiare ne bere, ne fare l'astinenze ordina-

11 Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Epistolae ad episcopos, vol. 54, br. 88.

12 Ispred naslovnice stranice prvog sveska *Hrane duhovne* nalazi se ploča s izrađenim bakrorezom. U donjoj polovini ploče prikazan je tor s ovcama; iz njega raste stablo koje svojim granama i lišćem uokviruje poprsje biskupa Esterhazyja. Iznad poprsja lebde dva anđela: lijevi drži u rukama biskupski štap i mitru, a desni grofovsku krunu. U donjem desnom kutu vidi se figura kapucina Stjepana Markovića koji desnom rukom pokazuje prema nebu, a lijevom ovcama pruža rukovet zelenila. Iznad posvetnog teksta nalazi se vinjeta koja prikazuje Esterhazyjev grb. Usp. OLGA SOJAT, *Štefan Zagrebec*, u *Forum* 17 (1978) 109⁷.

rie et non andarebbe al choro, e così sarebbe quasi fuori della comunità. Ne sono altre ragioni assai rilevanti le quali vogliono ch'è questo Monsignore Illmo sia ad oculum dimostrato ch'una così fatta risolutine non riuscirebbe al suo pieno contento, com'egli è persuaso. Se dunque V. P. si ricontrer' in occasione di parlargli, faccia ogni diligenza di disviarlo affatto dal suo proposito. Ma studii d'esortarlo che sia amico e protettore della SS religione, e seguiti a fare la vita d'un prelado quale Dio pose sul candeliero della sua Chiesa, essend'assicurato che può non sibi soli vivere, sed et aliis proficere, e finalmente à ricevere guiderdone di vescovo et di fratte minore. Questo è quanto m'occorre di dare in risposta della sua stimatissima, et riverendola con affetto svisceratissimo mi sottoscrivo di V. P. R. affetto mo servo nel Signore

Fra Gioan'Antonio da Fiorenza
Vicario e Procur. generale

II.

Ratisbonae, 3 decembris 1710.

Ab heri et hodie Ratisbonae sum, ubi inveni epistolam P. V. in causa Illmi ac Revdmi praelati zagrabienensis ad nos postulantis. Miror et admiror optimi domini constantiam et perseverantiam ac firmam in proposito voluntatem, cui Superi aspirant. Modus quidem est extraordinarius quem in religione tenere desirat (ordinarium enim utique tenere non poterit, neque ad illum ratio suadet eum esse adstringendum), sed subiectum etiam est extraordinarium, cuius intuitu etiam ipse modus praefatus Romae per omnia licitus et admissibilis esse poterit. Sed agente dumtaxat ibidem ipsamet Illma et Revdma Dominatione sua. Religio etenim in praesentiarum nullatenus se movere poterit, quia moveret se ad aliqualem Regulae dispensationem, quod facere prohibetur. Sed sufficere si mere se passive habeat, nimirum quoad modum, positive quoad consensum ad receptionem, qui tunc negari non poterit meo iudicio. Sed exaudiendus omnino erit Illmus orator pro sua reverentia et religionis nostrae decore. Caeterum in postulatione seu expositione sua Romae facienda nullatenus, arbitror, faciendam esse mentionem sese ad aliud quam ad praecepta Decalogi, Ecclesiae et 3 substantialia religionis vota servanda obligare velle sub culpa. Hac namque forma petendi nihil ibi obtinebitur et nec videtur esse necessaria. Si enim paratus est animus, praeter vestimentorum interiorum rationem (super quibus petenda erit dispensatio) servare religionis ieiunia, super quibus nihilominus habebitur subiecti specialis rationabilis et discretissima consideratio ab ipsamet religione. Quid amplius religio habet praecepti ardui vi Regulae quod formidari possit aut difficile servari a quocumque etiam senellissimae aetatis subiecto? Nisi forte itinera pedestria excipias. Super quibus pariter adest modus providendi. Reliqua, uti surgere ad matutinas, habere cellam callidam, nihil ad Regulam, ac proinde utique a religione concedenda. Haec celeri calamo, quia urget discessus crastinus Linc, quibus P. V. affetuosissime adsalutans persevero affectus servus in Christo

Fr. Antonius Cramburgensis
definitor et commissarius generalis

Ex his ergo copiis D. V. Illma ac Revdma facile comprehendere potest opinio-
nes bonas omnium; nunc ergo nil aliud restat nisi omnium primo agendum esse
apud Summum Pontificem pro dispensatione, postmodum apud religionem pro
susceptione. Si quid adhuc restat in quo mea opella opus foret, non recuso labo-
rem; utinam vicinior forem, attamen nec adeo disto. Faciat proinde D. V. Illma
ac Revdma prout Spiritus Sanctus dictat, ego enim nec suadeo nec dissuadeo, sicu-
ti nec umquam feci. Divinam tamen non desino exorare maiestatem ut cum sua
dominatione Illma ac Revdma disponat prout erit pro maiori gloria sua et animae
propriae salute. Hisque humanissima cum reverentia D. V. Illmae ac Revdmae sa-
cras deosculando manus maneo et persevero usque ad mortem Illmae ac Revdmae
D. V. infimus et obligatissimus servus

fr. Stephanus Zagrabienis FC

Varasdini die 20 decembris 1710.

(Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Epistolae ad episcopos, vol. 54, br. 21)

III.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Domine Praelate Patrone Gratosissime

Quin D.V. Illma ac Revdma paucis ante elapsa festa diebus meas humanissimas
perceperit Epistolas minime dubito, cum easdem Patri Gvardiano Zagrabienis in-
cluseram ac pro citissima consignatione ad proprias D. V. Illma ac Revdma palmas
recomendaveram, sed cum a neutro aliquam certitudinis relationem obtinuerim,
praesumo noviter molestare D. V. Illmam ac Revdmam et quidem ex mandato
amici Ratisbonae existentis, in merito illius nobilis personae a D. V. Illma ac Rev-
dma me mediante eidem recomendatae. Cum ergo nuper transmiserim copias litte-
rarum mihi Roma et Ratisbona scriptarum, nunc quaedam nova favorabilia tran-
scribo ad mediante Illma ac Revdma D. V. illi praenotae personae ex parte patris
Commissarii generalis Ratisbonae existentis intimo. Nimirum quod dicto Patri sum-
me displiceat quod modo extra provinciam sit, qui supra se praefatae personae
negotium susciperet ut desideratum consequi posset effectum, interim non concidat
animo praesertim super responsionem romanam. Nam si D. V. Illma ac Revd-
ma pro illo amico nihil efficere posset apud Summum Pontificem, ille ipsemet pro-
xime redux Romam Summum Pontificem accedet, certoque sperans desideratum
obtenturum effectum; multo magis autem apud nostros, cum etiam is 3. votum
dare debeat pro consecutione finis in hoc negotio, praesertim quoad dispensatio-
nes. Item post novissime mihi scribit Ratisbona super responsorias mei A. R. P.
Provincialis quas debui ibidem communicare. Gaudeo super prudentissima respon-
sione Patris Provincialis, et tali modo fieri debet. Cuius responsionis copiam ego
non miseram D.V. Illmae ac Revdmae credens firmiter quod ille P. Gvardianus
iriginaliter demonstraverit. Haec D. V. Illmae ac Revdmae pro informatione ac illi-

us altéfati amici consolatione exarrare volui et debui, quibus cum cordialissima apprecatione felicissimi novi anni auspicio humanissima in terram usque cum reverentia sacras vestimentorum fimbrias exosculans persevero

Varasdini 3 Ian. 1711.

D. V. Illmae ac Revdmae
infimus clientelus
frater Stephanus Zagrabienſis
f(rater) c(apucinus) mp

PS. Per nostros patres praesentabitur quaedam notula D. V. Illmae ac Revdmae pro subscriptione et licentia publicationis, pro qua gratia me quam humanissime eidem recomendo.

(Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Epistolae ad episcopos, vol. 54, br. 45)

IV.

Illme et Revme Domine.

Perbenignis Illmae et Revmae Dominationis vestrae litteris quinta huius exaratis insertum accepi supplicem libellum super noto vestro negotio, quem iampridem ego, ut Pontificiis mandatis qua par erat sedulitate obtemperarem eflagitavi. Hac eadem die Romam eundem transmitto, talemque ad D. cardinalem Paulucci epistolam addo, ut Pontificia fretus clementia rarissimam habeam Illmae et Revmae Dominationis vestrae repositam in me fiduciam futurum ut non poenitear. Si quid ulterius interim sive Romae sive hic sibi perutile decorumque putaverit, innuat quaeso, paratumque inveniet ad ea fortiter alacriterque peragenda quod iusserit, constantique observantia dicor Illmae et Revmae Dominationis vestrae observamus servitor

Viennae 14 Februarii 1711.

Episcopo zagrabienſi
Zagrabiam.

Archiepiscopus et episcopus faventinus

(Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Epistolae ad episcopos, vol. 54, br. 88)